

Анђела Д. Васиљевић
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
andjela.vasiljevic@ff.uns.ac.rs
0000-0002-5486-4686

УДК:
811.163.41'367.634:811.133.1'367'634
doi: 10.19090/zjik.2025.15.73-93
оригинални научни рад

О ПОЛИФУНКЦИОНАЛНОЈ ПРИРОДИ РЕЧИ *ИНАЧЕ* И ЊЕНИМ ФРАНЦУСКИМ ПРЕВОДНИМ ЕКВИВАЛЕНТИМА¹

САЖЕТАК: У раду се представља полифункционална природа речи *иначе* и пружа увид у инвентар њених француских преводних еквивалената. Грађа на којој се истраживање спроводи укључује аутентичне примере ексцерпираних из књижевноуметничког функционалног стила, до којих се дошло претрагом електронских корпуса предметних језика. Рад има за циљ да укаже на разгранату мрежу значења коју образује ова јединица, оличену у бројним интрапредикацијским и екстрапредикацијским употребним вредностима. Средишњи део доноси резултате контрастивне анализе осмишљене тако да истакне сличности и разлике на плану морфосинтаксичких, семантичких и функционално-прагматичких својстава речи *иначе* и француских еквивалената, груписаних према критеријуму функционално-прагматичке сродности. Уз то, у тексту се указује на значај исправног идентификовања свих ко(н)текстуалних појединости које прате и условљавају употребу ове јединице и њених преводних решења у обухваћеном језичком узорку.

Кључне речи: *иначе*, прилог, партикула, везник, дискурсни маркер, преводни еквиваленти

1. УВОД

Укључивање функционално-прагматичког нивоа у језичку анализу током друге половине XX века означило је почетак нове ере у лингвистичким истраживањима (уп. Половина 2018: 259–260; Stepanov 2024: 13), успут отварајући простор за приближавање, па и уједињење некада јасно разграничених појмова језика (фр. *langue*) и говора (фр. *parole*), саставних делова дихотомије коју је неколико деценија раније прецизно дефинисао Ф. де Сосир (2004: 123), а чији се корени увиђају у језичко-филозофским проматрањима и реторичкој

¹ Овај рад представља проширену верзију саопштења под насловом „Лексема *иначе* у савременом српском језику и њени француски еквиваленти“, изложеног на I међународном научном скупу *Савремена филолошка истраживања* (Филолошки факултет Београд, 3–4. 12. 2022).

делатности античких грчких филозофа (Bugarski 2003: 230). Функционално-прагматички поглед на језичка испитивања донео је и низ промена у оквиру традиционално успостављених нивоа језичке анализе. Међу категоријама које су имале посебне користи од увођења наведеног приступа истичу се, између осталог, везници и партикуле, чији се представници, у зависности од приступа и лингвистичке провенијенције, неретко називају синсемантичним и/или функционалним речима (Алановић 2018: 62–63), те речима „на граници пунозначности“ (уп. Kordić 2002). Укратко, термином *функционална*, односно *синсемантична реч* означавају се јединице које саме по себи немају статус реченичних конституената, а чије се (поли)семантичке структуре такође битно разликују од структура аутосемантичних или пунозначних речи, попут именица или глагола (уп. Гортан-Премк 2004: 30–31). Пример такве јединице јесте *иначе*, реч која се према основној категоријалној припадности у српским граматикама и речницима одређује као прилог (РСАНУ), модална партикула (Mrazović 2009: 474), те као везник синониман раставном везнику *или* (Пипер & Клајн 2017: 481–482). Такође, њене поједине реализације у литератури се ближе одређују терминима *текстуални конектор* (Пипер & Клајн 2017: 482; Чудомировић 2017: 190) и/или *дискурсни маркер* (Piper 2001: 203). То је случај са нарочитим типовима употребе у којима она, налик прилогу *узгред* (уп. Васиљевић 2022: 41–42), наговештава промену предмета дискурса или почетак дигресије, по правилу обављајући и функцију повезивања суседних сегмената текста/дискурса.

1.1. Методологија, полазне хипотезе и циљеви истраживања

У склопу претходних контрастивних истраживања спроведених на материјалу француског и српског (Vasiljević 2024), односно италијанског и српског језика (Moderc 2015), а у чијем су средишту проматрања биле етимолошки повезане полифункционалне јединице *autrement* и *altrimenti*, указано је на проблематичан статус њиховог примарног српског еквивалента *иначе*, који долази до изражаја приликом лексикографске обраде у једнојезичним и двојезичним речницима, те приликом описа у граматикама, преливајући се, последично, и на сферу превођења. Будући да дотична јединица досад није била предмет контрастивног истраживања које би за полазни језик имало српски, а за циљни језик француски, задатак овог рада је двојак. С једне стране, он тежи да допринесе прецизнијем опису сложене полисемантичке и полифункционалне природе речи *иначе* у савременом српском језику, а с друге стране, настоји и да састави инвентар француских преводних могућности, притом не испуштајући из вида особености ужег и ширег синтаксичког окружења, те друге специфичности

у спрези с њеном употребом, попут стилских, односно регистарских обележја текста и слично. У тим настојањима, први део рада осмишљен је тако да постави теоријско-методолошке основе истраживања, с посебним освртом на представљање референтних радова, док је други део посвећен резултатима емпиријске анализе аутентичних примера екстрахованих из паралелних корпуса предметних језика. Поред контрастивне методе, у раду се примењује квалитативна метода, док се квантитативни подаци дају успутно, примарно с циљем указивања на већу, односно мању учесталост одређеног преводног еквивалента, или пак скупине еквивалената у обрађеном узорку грађе.

На темељима закључака до којих се дошло у претходним истраживањима контрастивног типа (Moderc 2015: 70; Vasiljević 2024: 782–784), полази се од претпоставке да постоји широк распон француских еквивалената, чији одабир условљавају различити синтаксички и прагматички чиниоци, те стилска и регистарска обележја изворног текста. Квалитативна анализа језичког материјала спроводи се на аутоматски упареним примерима преузетим из паралелних електронских корпуса српских и француских текстова (*ParCoLab* и *SrpFranKor*), те мањим делом на ручно прикупљеној грађи (в. одељак *Корпусни извори*). Поред традуктологије, резултати овог истраживања могу наћи даљу примену у оквиру лексикографије, посебно узимајући у обзир проблеме везане за речничку обраду јединица полифункционалне природе.

2. ПОГЛЕД НА СТАЊЕ У РЕФЕРЕНТНОЈ ЛИТЕРАТУРИ

У овом одељку најпре се даје кратак увид у речничку структуру одреднице *иначе* у седмом тому РСАНУ, који, од трију општих описних речника савременог српског језика (РСАНУ; РМС; РСЈ), пружа најпотпунији преглед њене полисемантичке дисперзије (уп. и Moderc 2015: 62–64). Затим следи осврт на стање у граматикама и ускостручној литератури, да би се на крају размотриле могућности систематизације појединачних семантичких, односно функционално-прагматичких реализација, чиме се уједно поставља темељ за спровођење контрастивне анализе предочене у наставку рада.

Смештајући одредничку реч *иначе* у категорију прилога², седми том РСАНУ најпре бележи кондиционално-рестриктивно³ значење једнако исказу ‘ако не *x*, онда *y*’, које је синонимно прилошким изразима у *дружчијем/супротном*

² Исто решење примењује се у РМС и РСЈ (2011).

³ Термин преузимамо од П. Пипера (1988: 146).

случају и у *противном*. Затим се указује на значење „уопштавања“⁴ ‘посматрано у целини (а не у односу на конкретну околност о којој је реч), уопште узевши’, при чему се указује и на уобичајене спојеве с напоредним везницима *и* и *ни*. Управо се појављивање у спојевима овог типа доводи у везу са концесивним читањем ‘и без тога, и без обзира на дати случај, ионако’. У склопу посебне тачке, обрађене су и прилошке интерпретације ‘у другим стварима, по осталим својствима’, односно ‘на другом месту, на другим местима, другде’, за које је карактеристично да се користе у својству саставних делова унутрашње реченичне структуре (а не као екстрапредикацијски елементи), те да су носиоци заједничке значењске компоненте ‘друго, друкчије’. Такође, у чланку се наводи и да *иначе* улази у честе спојеве с експонентима поредбене семантике, везницима *као*, *него* и *но*. Напослетку, исти извор бележи значење ‘по другом имену, *алијас*’, те дијахронијски маркирану (застарелу) интерпретацију ‘на други начин, друкчије; различито; супротно’.

На основу прегледа стручне литературе, стиче се утисак да једну од првих напомена о супрасинтаксичким вредностима речи *иначе* доноси М. Ивић (1978: 5), указујући на њену конективну улогу приликом повезивања суседних пропозиција, те на честу употребу у виду „реченичног кондензатора“ структурно сложеније одричне кондиционалне реченице (уп. „Уколико не буде како рекох, нећу ти рећи о чему се ради“ и „Иначе ти нећу рећи о чему се ради“). Слично томе, П. Пипер *иначе* сврстава међу кондиционално-рестриктивне квантификаторе (1988: 146–148). Надаље, на употребу ове јединице у својству модалне партикуле за означавање специфичних смисаоних међуодноса освртала се у својим радовима и С. Ристић (1993: 91; 2004: 508). Укључујући *иначе* у групу речи којима се изражава „логички однос проширивања“ (нпр. *ионако*, *претежно*, *штавише*), ауторка напомиње да је велик број партикула овог типа настао од других врста речи (пре свега од прилога и везника), те да њихов двојаки статус по правилу усложњава и лексикографску обраду (1993: 78–79, 91).

Када је реч о супрасинтаксичкој употреби, у домаћој научној средини међу првима се овог питања експлицитно дотиче П. Пипер (2001), додељујући речи *иначе* статус дискурсног маркера⁵ својственог колоквијалном језику. Аутор

⁴ Термин преузимамо од С. Ристић (1993: 91).

⁵ Премда због (у то време) слабе распрострањености не користи термине као што су *текстуални конектор* и *дискурсни маркер*, треба приметити да аутор и у ранијим студијама указује на супрасинтаксичке вредности речи *иначе* употребљене „у функцији везивног елемента у тексту“, и то у значењу сродном адитивно-дигресивном прилошком изразу ‘поред тога’ (Пипер 1988: 147).

констатује да се ова јединица може срести било у улози сигнала за увођење додатне, по правилу споредне, информације, било у својству сигнала којим се говорник враћа „на дигресијом прекинуту основну тему“ (Piper 2001: 203). J. Чудомировић говори о променљивој прагматичкој природи партикуле *иначе* у склопу анализе конектора чије је инхерентно својство „сигнализирање промене предмета дискурса“. Дато истраживање сведочи о неопходности успостављања разграничења између њених интрапредикацијских и екстрапредикацијских реализација, које, без обзира на дистрибуцијске, односно синтаксичке разлике, задржавају заједничко значењско језгро (Чудомировић 2017: 183–184). Налик претходним запажањима П. Пипера, овај аутор убраја *иначе* у конекторе „за обележавање промене предмета дискурса“, тј. у јединице задужене за увођење споредне информације која би могла бити средишња тема у некој *другој*, али не и *овој* прилици (2017: 175, 184), што је у сагласју и с етимолошким значењем ‘друго, друкчије’ (уп. Skok 1971: 720–721). П. Пипер и И. Клајн такође посвећују пажњу проблему категоријалног статуса, одређујући *иначе* као партикулу којом се врши прелазак на другу тему (2017: 216), те као везник који се јавља „у раставним реченицама затвореног типа“, што потврђују и контекстуално условљене могућности супституције раставним везником *или*: „Пожури, *иначе* (= *или*) нећемо стићи на време“ (2017: 481). У том смислу, вредна помена, посебно са становишта контрастивне анализе у наставку (в. одељак 3 и одговарајуће пододељке), јесу и запажања да је везнички употребљена партикула *иначе* носилац минималне значењске компоненте „нежељена последица“, док се њена конекторска употреба неретко своди на статус поштапалице (2017: 482). На сличан начин, Б. Милосављевић указује на сугестивни потенцијал ове речи у спонтаној свакодневној комуникацији (2011: 44–45).

3. РЕЗУЛТАТИ КОНТРАСТИВНЕ АНАЛИЗЕ

У овом сегменту рада представљају се резултати контрастивне анализе спроведене на материјалу српског и француског језика, при чему су у обзир узети само изводи изворно настали на српском језику, ексцерпирани претежно из текстова књижевноуметничког функционалног стила. Најпре се пружа осврт на опште резултате претраге, с тежиштем на уоченим морфолошким, синтаксичким, семантичким и функционално-прагматичким обележјима (в. пододељак 3.1). Циљ таквог приступа јесте што детаљније осликавање полисемантичког и полифункционалног портрета полазне јединице, што би требало да омогући и боље разумевање разлога који се налазе у позадини одабира конкретних француских еквивалената, посебно имајући у виду њихову бројност, али и

разноликост, уочљиву на практично свим поменутиим нивоима језичке анализе. Након тога, истраживање се грана у четири пододељка (3.2, 3.3, 3.4, 3.5), у којима се репрезентативни примери из корпуса групишу према доминантним семантичким и функционално-прагматичким обележјима. Изузетак у том погледу представља пододељак 3.5, у оквиру кога се без појединачног раздвајања наводе и анализирају примери слабије заступљених значења и одговарајућих француских еквивалената.

3.1. Општи резултати

Да је *иначе* лексема коју одликује богата семантичка и функционално-прагматичка мрежа, потврђује и контрастивна анализа чији се резултати предочавају у овом одељку. Истраживање спроведено на узорку од 25 аутоматски упарених примера на српском, као полазном језику, и француском, као циљном језику, указало је на то да преводиоци на располагању имају широк распон преводних решења. Овом приликом забележено је 25 еквивалената, укључујући и изостављање формалног еквивалента (тзв. нулти еквивалент (Ø)), што је поступак којем се прибегава у скоро једној трећини испитаног материјала.

Преводна решења су разнолика у морфолошком, синтаксичком и, нарочито, функционално-прагматичком погледу. Наиме, према морфолошкој припадности највећи број еквивалената долази из категорије прилога, односно прилошких израза, док само два еквивалента (*sinon* и *ou*) долазе из категорије везника, премда је њихова учесталост у обрађеном узорку значајна. Такође, на овом месту није наодмет истаћи и да у инвентару еквивалената нема партикула, будући да француска граматичка традиција, за разлику од српске, не издваја ову категорију непроменљивих речи као засебну (уп. Abeillé & Godard 2021: 2015–2017). У синтаксичком смислу, може се констатовати да уочени еквиваленти недвосмислено сведоче о двојном интрапредикацијском и екстрапредикацијском статусу речи *иначе* у савременом српском језику (уп. одељак 2). Када је реч о интрапредикацијском, уочена су два типа употребе – први, знатно доминантнији, у којем полазна српска јединица има статус (начинског) прилога ‘уопштено узев’ и ‘у другим приликама’, и други, у којем се њено значење поклапа с месним ‘другде, на другом месту’ (уп. пододељак 3.2). Екстрапредикацијски статус ове јединице огледа се у употребним вредностима о којима у својим истраживањима реферишу, између осталих, С. Модерц (2015: 76), Ј. Чудомировић (2017: 184) и А. Васиљевић (2024: 779). У питању су, с једне стране, примери употребе у значењу које одговара адверсативном прилошком изразу ‘у супротном, у противном’ (уп. пододељак 3.3), функционално блиском раставном везнику *или* (уп. Пипер &

Клајн 2017: 481). С друге стране, издвојени су и екстрапредикацијски примери употребе у улози текстуалног конектора и/или дискурсног маркера адитивно-дигресивног значења, односно сигнала промене предмета дискурса (уп. пододељак 3.4). Коначно, чак ни међу маргинално заступљеним преводним решењима (уп. пододељак 3.5), нису забележене илустрације застарелог значења синонимног прилогу/прилошком изразу ‘друкчије, на други начин’, што је уједно и једина вредност идентификована у РСАНУ за коју изостају потврде из испитаног корпуса, несумњиво због њене дијахронијске обележености.

Исто тако, приликом тумачења резултата контрастивне анализе неопходно је имати на уму и саму структуру језичког материјала на коме је истраживање спроведено. Наиме, главнина грађе ексцерпирана је из књижевноуметничког функционалног стила, при чему је значајан број примера заправо део дијалошких секвенци које попримају бројна обележја разговорног функционалног стила. Узимајући у обзир релативно велики број индексираних преводних решења и структурну, синтаксичку и функционално-прагматичку разнородност потоњих, као посебно изазовно наметнуло се питање одабира адекватног система њиховог груписања. По узору на устаљену праксу примењивану при анализи сродних синсемантичних јединица (уп. Mongi 2009; Благојевић & Вукић 2012; Corteel 2019; Orešković Dvorski 2021: 51–52), одлучено је да се еквиваленти распореде према критеријуму функционално-прагматичке сродности. Такав избор пружа две врсте предности. Прво, груписањем по функционално-прагматичкој сродности долазе до изражаја сличности, али и каткад тешко разлучиве разлике у реализацијама полазне српске јединице. Друго, такав приступ омогућава и да се темељито сагледају сличности и разлике у структурама њених француских еквивалената, чиме се стичу услови за што прецизнији одабир преводног решења сходно особеностима ужег и ширег ко(н)текста употребе, те стилским и регистарским одликама изворног текста.

3.2. Француски еквиваленти прилошких значења ‘*уопштено узев*’, ‘*у другим приликама*’ и ‘*другде, на другом месту*’

У питању су значења у којима се реч *иначе* користи интрапредикацијски, тј. у синтаксичкој функцији прилошке одредбе за начин или, нешто ређе, за место. У примерима (1–3), у структури предметне јединице увиђа се и присуство секундарне поредбене, али и ексцептивне семантике, имајући у виду да се уобичајено стање конфронтира са изузетном, па и неочекиваном ситуацијом која одступа од општег обрасца понашања или од редовног стања у ванјезичкој стварности. Стога се овој употребној вредности може приписати и значење

адверсативности, које почива на логичком односу супротстављености представљених радњи или стања. Што се тиче француских еквивалената, забележени су начински прилози и прилошки изрази *habituellement*, *normalement*, *d'habitude* и *d'ordinaire* (1–3), као и месни прилог *ailleurs* (4). Исто тако, потврђена је и могућност изостављања еквивалента (5):

(1) Ove reči Avrama Brankovića odzvanjale su mi u ušima sve vreme puta na koji kretosmo po suši, tako da je Dunav na ušću u Crno more bio kao *inače* u Regensburgu, a u Regensburgu kao u Švarcvaldu, na izvoru (*ParCoLab*: M. Pavić, *Hazarski rečnik*, 1984).

Ces mots d'Avram Brankovitch résonnèrent dans mes oreilles pendant tout le voyage. Nous marchions par une telle sécheresse que le Danube, dans son delta au bord de la mer Noire, n'était pas plus large qu'il n'est *habituellement* à Regensburg, tandis qu'à Regensburg il n'avait pas plus d'eau qu'à sa source en Forêt Noire (*ParCoLab*: M. Pavić, *Le Dictionnaire khazar : roman-lexique*, 1988).

(2) Mesta na kojima *inače* vrvi od života kao da se pred naš dolazak prazne, svuda smo jedini posetioци, jedini klijenti, jedini putnici... (*ParCoLab*: G. Ćirjanić, *Pretposlednje putovanje*, 2000).

Les lieux *d'habitude* pleins d'effervescence semblent se vider à notre approche, nous sommes partout les seuls visiteurs, les seuls clients, les seuls voyageurs... (*ParCoLab*: G. Ćirjanić, *L'avant-dernier voyage*, 2006).

(3) Umesto da obiđe, kao *inače*, kvadratno proširenje bioskopskog dvorišta, [...] prosekao je sebi put kroz grupe i nastavio da korača uskom stazom između izbočine bioskopske dvorane i dvorišnih stanova (*ParCoLab*: A. Tišma, *Knjiga o Blamu*, 1971).

Au lieu de faire comme *d'habitude* le tour du carré de la cour qui allait en s'élargissant, [...] il se fraya un passage entre les groupes et continua son chemin par l'étroit sentier entre les murs en saillie de la salle de cinéma et les logements de la cour (*ParCoLab*: A. Tišma, *Le livre de Blam*, 1986).

(4) S druge strane, živa ograda je na tom mestu bila manje česta no *inače* (→ drugde) i na tom su mestu ubice morale прећи (*SrpFranKor*).

D'un autre côté, la haie, en cet endroit, étant moins fourrée qu'*ailleurs* (→ dans un autre endroit), ce devait être sur ce point que les meurtriers l'auraient franchie (*SrpFranKor*).

(5) Ali zašto je baš u suton došao, kad on *inače* retko dolazi u njihovu kuću? (*ParCoLab*: D. Čosić, *Koreni*, 1954)

Mais pourquoi est-il venu précisément au crépuscule, lui qui [Ø] vient rarement chez eux ? (*ParCoLab*: D. Tchossitch, *Racines*, 1992)

У примерима у којима се српска јединица јавља унутар поредбених конструкција, препознатљивих по експонентима *као*, *него* и *но*, обично не долази до изостављања еквивалента у француском тексту, док се у случајевима у којима се поредбена семантика реализује имплицитно, односно асиндетски, као у примеру (5), примећује његово нешто чешће изостављање.

3.3. Француски еквиваленти значења 'у супротном, у противном'

Како је истакнуто у претходном сегменту, речи *иначе* својствено је и адверсативно значење. Ако се теорија граматикализације узме као оквир за истраживање генезе различитих употребних вредности дате јединице, може се претпоставити да је под утицајем механизма десемантизације и екстензије примарног значења и његовог ширења на нове контексте употребе (уп. Traugott 1995) дошло и до учвршћивања адверсативне интерпретације синонимне прилошким изразима у *супротном* и у *противном*. Међутим, да је и овде реч о прожимању више семантичких обележја, говори и могућност трансформације пропозиције у чијем се саставу налази адверсативно употребљена лексема *иначе* у кондиционалну зависну реченицу са негираним предикатом (уп. Ивић 1978: 5; Чудомировић 2017: 184). Будући да је овде обично посреди говорникова субјективна процена негативних последица које би (не)реализација одређене радње могла имати, такву вредност могуће је одредити и као модалну (уп. Пипер 2005: 636–637).

Према резултатима спроведене анализе, адверсативна вредност на француски језик примарно се преводи помоћу (приближних) синонима *sinon* (6) и *autrement* (7), који, од свих идентификованих преводних решења, уједно испољавају и највиши степен сличности с полазном српском лексемом. Њих одликује готово истоветна полифункционална и полисемантичка природа, оличена с једне стране у могућности употребе у својству прилога и везника (уп.

TLFi), а с друге у могућности употребе у више значењских реализација, укључујући кондиционалну, адверсативну, али и дигресивну вредност (уп. и Flament-Boistrancourt 2011: 130–131; Corteel 2019: 62–65; Vasiljević 2024: 779–780):

(6) Za nesmetan rad duha potrebna je savršena samoća, *inače* [→ u suprotnom] će duh pasti pod pogubni uticaj tuđeg duha, [...] (*ParCoLab*: D. Kiš, *Peščanik*, 1972).

Pour un libre travail de l'esprit, une solitude totale est nécessaire, *sinon* [→ autrement] l'esprit peut tomber sous l'influence d'un autre esprit, [...] (*ParCoLab*: D. Kiš, *Sablier*, 1982).

(7) Naprotiv, ta dva poretka se dopunjuju i prožimaju: društveni poredak ne postoji zbog samog sebe, nego da bi omogućio ostvarenje individualnog poretka – *inače* [→ u suprotnom] bi bio lišen svakog osnova i ne bi više imao razloga da postoji (*ParCoLab*: B. Marković, *Ogledi o odnosima između pojma pravde i razvitka pozitivnog privatnog prava*, 1995).

Au contraire, ces deux ordres se complètent et se pénètrent : l'ordre social n'existe pas pour lui-même, mais pour permettre la réalisation d'un ordre individuel – *autrement* [→ dans le cas contraire] il serait privé de tout fondement et il n'aurait plus sa raison d'être (*ParCoLab*: B. Markovitch, *Essais sur les rapports entre la notion de justice et l'élaboration du droit privé positif*, 1930).

Како наводи испитани француски речник синонима (Le Fur 2005: 1085), оба еквивалента могу се користити синонимно са раставним везником *ou (bien)* 'или (пак)', употребљеним у конекторској улози, по чему су такође слични полазној српској јединици (уп. одељак 2). Налик (делимичним) синонимима *autrement* и *sinon*, и ова преводна могућност има изражену персуазивну црту:

(8) Pkupite sve što imate, bando, *inače* [→ ili/u suprotnom] ćemo vas jedno po jedno pretresti, a onda jao vama (*ParCoLab*: A. Tišma, *Upotreba čoveka*, 1976).

« Rassemblez tout ce que vous avez, bande de..., *ou* [→ autrement/sinon] nous vous fouillerons l'un après l'autre et alors, gare à vous ! » (*ParCoLab*: A. Tišma, *Usage de l'homme*, 1985)

Анализа корпуса показује да се наведена вредност речи *иначе* може транспоновати и употребом прилошког израза *faute de quoi*, насталог на темељу аналогног предлошког израза *faute de*, коме је својствено да уводи негативну последицу коју би могла изазвати (не)реализација одређене радње (Grevisse & Goosse 2008: 1322):

(9) [...] zamoliše ga da Pašu ili pusti iz ropstva, ili da ga pogubi, ili da ga zatvori, *inače* će se neko zlo dogoditi (*ParCoLab*: M. Kapor, *Zelena čoja Montenegro*, 1993).

[...] qui réclamaient soit qu'on le relâche, soit qu'on l'exécute, soit qu'on l'enferme, *faute de quoi* [→ sinon] un grand malheur surviendrait (*ParCoLab*: M. Kapor, *Le tapis vert du Monténégro*, 1994).

За разлику од прилошких вредности (в. поделељак 3.2), испитани узорак грађе не доноси потврде за изостављање преводног еквивалента приликом употребе *иначе* у значењу 'у супротном, у противном', што се може приписати значају исправног идентификовања одговарајућег логичко-семантичког односа, који би у недостатку формалног еквивалента заиста било теже учити.

3.4. Француски еквиваленти адитивно-дигресивног значења 'узгред (буду речено), кад смо код тога'

Адитивно-дигресивно значење 'узгред (буду речено), кад смо код тога' у грађи се првенствено преноси посредством прилошких израза *d'ailleurs* (11), *par ailleurs* (12–14) и *du reste* (15). Међутим, то не искључује употребу поменутих еквивалената *autrement* и *sinon*. Као што приказује пример (10), не само да они са речју *иначе* деле адверсативну и кондиционалну интерпретацију (в. одељак 3.3) већ је то случај и са адитивно-дигресивном интерпретацијом. Такви примери додатно поткрепљују тезу о високом степену подударности ових трију јединица, која се огледа у присуству готово истих значењских и/или употребних вредности, али и сличним синтаксичким, односно дистрибуцијским обележјима (уп. Flament-Boistrancourt 2011: 131–134; Vasiljević 2024: 782–784).

(10) Pristao bi on sada i da se bije, i da ga biju, samo da mu prođe vreme. Nije on, *inače* [→ uzgred budi rečeno], bio baš ni vrlo razgovoran čovek, i večerašnje njegovo upravo napadanje na svakoga koga sretne beše samo

očajnički pokušaj da razagna čamu (*ParCoLab*: L. Lazarević, *Sve će to narod pozlatiti*, 1882).

Il accepterait volontiers de se battre et même de se laisser battre, pourvu que le temps passe. *Autrement* [→ *Sinon/Du reste*], il n'est même pas un grand causeur, et à proprement parler ces attaques de ce soir, faites à quiconque vient à sa rencontre, n'étaient qu'un essai désespéré pour chasser l'ennui qui l'oppressait (*ParCoLab*: L. Lazarević, *Le Peuple t'en récompensera*, 1906).

Како је адитивно-дигресивна вредност јединица *sinon* и *autrement* својствена пре свега разговорном дискурсу (Flament-Boistrancourt 2011: 131), у грађи обухваћеној истраживањем ова вредност српске јединице ипак се чешће транспонује на француски језик помоћу еквивалената примеренијих писаном језику и вишем регистру. У првом реду, то су *d'ailleurs* и *par ailleurs*, прилошки изрази који имају статус текстуалних конектора и/или дискурских маркера (уп. Fagard & Blumenthal 2020: 206–207):

(11) Udelio mu ga je onako odoka, po sećanju na šintera iz svog beogradskog detinjstva, ne zato što je zaista pamtio njegov lik, nego zato što je to bio prvi Ciganin kome je znao ime [...]. *Inače*, Aleksina sećanja na detinjstvo, kao i na sve iz Beograda, bila su duboko zapretana (*ParCoLab*: G. Ćirjanić, *Pretposlednje putovanje*, 2000).

Il le lui avait attribué comme ça au hasard, d'après le souvenir d'un employé de la fourrière remontant à son enfance belgradoise, non qu'il se souvînt réellement de son visage, mais parce que c'était le premier Tsigane dont il eût su le nom [...]. *D'ailleurs*, les souvenirs d'enfance d'Alex, comme de tout ce qui concernait Belgrade, étaient profondément enfouis en lui (*ParCoLab*: G. Ćirjanić, *L'avant-dernier voyage*, 2006).

(12) Na Cetinju se osećao prilično nelagodno, jer vestima koje su stizale sa srpskog ratišta niko se nije mogao poradovati. *Inače*, knez Božidarević je pripadao onoj nemirnoj porodici pustolova koja ne može da se skrasi ni na jednom mestu (*ParCoLab*: M. Kapor, *Zelena čoja Montenegro*, 1993).

A Cetinje, il se sentait plutôt mal à l'aise, car les nouvelles qui parvenaient du front serbe n'étaient propres à réjouir personne. Le prince Božidarević appartenait *par ailleurs* à cette race agitée des aventuriers qui ne peuvent se poser nulle part (*ParCoLab*: M. Kapor, *Le tapis vert du Monténégro*, 1994).

Избор ових решења може се најпре објаснити семантичким сличностима са лексемом *иначе*. Наиме, као и у случају прилога *autrement*, увиђа се подударност на плану исходишног значења, имајући у виду да се претпоставља да њихова централна лексичка компонента, прилог *ailleurs* ‘другде’, представља резултат сажимања вулгарнолатинске конструкције **in alio loco* ‘на другом месту’ (Dubois et al. 2007: 17). Ове јединице врше две различите, али комплементарне прагматичке функције – не само да експлицирањем логичких односа између суседних исказа обезбеђују бољу локалну кохезију већ поспешују и општу структурну и логичку повезаност тематске целине. У новијој литератури посебно им се приписује улога у метафоричкој локализацији појединачних делова текста/дискурса, и то у значењу чија се генеза тумачи као последица граматикализације у ширем смислу темељне спацијалне компоненте ‘на другом месту, а не овде’ (Vanderbauwhede & Lamiroy 2020: 168). У том сложеном процесу, развили су специфичне прагматичке вредности, међу којима се истиче улога у наговештавању промене предмета дискурса, с циљем започињања дигресије или, једноставно, увођења додатне информације у вези с претходном, што су такође честе прагматичке реализације анализирани српске јединице, уобичајене пре свега у разговорном дискурсу (уп. одељак 2). Међутим, иако се у стручној литератури обично инсистира на њиховим сличностима, *d’ailleurs* и *par ailleurs* ипак раздваја битна разлика: јединицу *d’ailleurs* одликује јак аргументативни потенцијал, док то није случај са потоњом, којој се приписује статус „чистог адитивног маркера“ (Vanderbauwhede & Lamiroy 2020: 169). Ако би се оваква дистинкција пренела на српски језик, *d’ailleurs* би се чешће користио као еквивалент субјективно обојене партикуле *уосталом*, док би се *par ailleurs* користио за превођење „неутралнијих“ адитивних прилошких израза, попут *поред тога*, *уз то* и сл. (уп. Чутура 2020: 271–272):

(13) Ostao je i dalje uzdržan, ali se nije ustručavao da saopšti ono najneophodnije za uspostavljanje osnovnog ljudskog kontakta, tako da se uskoro za stolom Kronerovih saznalo da je neoženjen, *inače* [→ (a) uz to] svršen pravnik i advokatski pripravnik, koga je na osetljivu komesarsku dužnost dovela civilna mobilizacija (*ParCoLab*: A. Tišma, *Upotreba čoveka*, 1976).

Il resta réservé mais n’hésita pas à communiquer sur sa personne les données générales indispensables pour établir un contact humain ; ainsi, bientôt, on apprit qu’il était célibataire, *par ailleurs* [→ en outre] licencié en droit et

avocat stagiaire que la mobilisation civile avait amené à ce poste délicat de commissaire (*ParCoLab*: А. Тишма, *Usage de l'homme*, 1985).

Претходни пример показује и да се *иначе* и еквивалент *par ailleurs* у оба језика несметано јављају у елиптичним структурама чији су изостављени елементи већ спецификовани у левој периферији: уп. „*inače* [je on] svršen pravnik i advokatski pripravnik“ и „*par ailleurs* [il est] licencié en droit et avocat stagiaire“.

Испитана грађа сведочи и о могућности употребе француског прилошког израза *au passage* ‘уз то, узгред (речено), успут (речено)’, еквивалента који се користи за наговештавање додатне, споредне информације од мањег значаја (уп. Fagard & Blumenthal 2020: 206–207).

(14) Krkljuševima je istražna patrola stigla trećeg dana racije, i to kašnjenje je svima, sem Slobodanu, donelo spas. *Inače*, žandarmerijski kapetan koji ju je predvodio, [...], shvatio je raciju kao obračun sa svekolikim nemađarskim i nenemačkim stanovništvom, [...] (*ParCoLab*: А. Тишма, *Knjiga o Blamu*, 1971).

Chez les Krkljuš, la patrouille d'enquête arriva le troisième jour de la rafle et ce retard apporta le salut à tous, sauf à Slobodan. *Par ailleurs*, le capitaine de gendarmerie qui la conduisait, [...], avait compris la rafle comme un règlement de compte avec la population non allemande et non hongroise [...] (*ParCoLab*: А. Тишма, *Le livre de Blam*, 1986).

Говорећи о формалним начинима за исказивање промене предмета дискурса у немачком и француском језику, Б. Фагар и П. Блументал прилошке изразе *d'ailleurs* и *par ailleurs* анализирају под заједничким термином „topic shifters“ (срп. *маркери за промену теме/предмета дискурса*), придружујући им и (делимично) синонимне изразе *au passage*, *en outre* и *du reste* (2020: 206–207). У том смислу, није наодмет истаћи да су све наведене јединице у већој или мањој мери коришћене у својству преводних решења адитивно-дигресивне вредности речи *иначе*:

(15) Tako Hazari u svom delu države dele pogaču sa svima, a u ostalim delovima niko im ne daje ni mrve. Hazari, *inače*, nose najveći teret vojnih obaveza kao najbrojniji, ali su zapovednici iz ostalih naroda podjednako (*ParCoLab*: М. Павић, *Hazarski rečnik*, 1984).

Ainsi les Khazars, dans leur secteur du royaume, partagent la galette avec tout le monde, et dans les autres parties personne ne leur en donne même une miette. Les Khazars, *du reste*, assument l'essentiel des obligations militaires en tant que peuple le plus nombreux, mais les chefs sont issus en proportion égale de tous les autres peuples (*ParCoLab*: M. Pavić, *Le Dictionnaire khazar : roman-lexique*, 1988).

Уколико би се исто истраживање спровело на језичком узорку који би на репрезентативнији начин приказао особености употребе лексеме *иначе* у разговорном дискурсу, претпоставка је да би се у улози француских еквивалената нашао још већи број јединица, попут *à propos* или *au fait* (уп. Le Fur 2005: 929), које су, премда не сасвим синонимне, углавном комутабилне уколико се нађу у позицији маркера промене предмета дискурса:

(16) Ce type de découverte indique que sur Mars, nous trouverons peut-être de la vie dans des caves. *Au fait* [→ À propos], c'est moi (*ParCoLab*: A. Azua-Bustos, *L'endroit le plus martien sur Terre*, 2017).

Ove vrste zaključaka mi govore da na Marsu možda možemo naći čak i fotosintetski život u pećinama. *Inače* [→ Uzgred], ovo sam ja (*ParCoLab*: A. Azua-Bustos, *Mesto na Zemlji najviše nalik Marsu*, 2017).

3.5. Мање заступљена преводна решења

Коначно, међу маргинално заступљеним преводним решењима уочен је најпре прилог *déjà* 'већ', који се у корпусу користи у улози интензификатора (17):

(17) Preko svoga čoveka poručio je obojici konzula da će on pre dati ostavku nego što će dozvoliti da njih dvojica ovde u Travniku ratuju, dok su im carevi u miru, i to preko njegovih *i inače* pretovarenih leđa (*SrpKor2013*).

Par le truchement d'un homme de confiance, il fit savoir aux consuls qu'il donnerait sa démission plutôt que de permettre qu'ils se fissent la guerre sur son dos *déjà* suffisamment chargé, tandis que leurs Empereurs étaient en paix (Andrić 1997: 331).

Такође, своје место на листи француских еквивалената нашао је и прилошки израз *de toute façon* 'у сваком случају' (18–19). У питању је јединица у чијој се значењској структури уочавају обриси концесивне вредности (уп. TLFi;

Le Fur 2005: 466), што је унеколико чини сродном српској партикули *ионако* и концесивном споју *и иначе* (уп. Ломпар 2015: 193–194):

(18) – Vrlo dobro. Imamo *i inače* [→ *ionako*] još dobar sat do ručka (*ParCoLab*: R. Petrović, *Ljudi govore*, 1931).

– Très bien. *De toute façon*, nous avons encore une bonne heure avant le déjeuner (*ParCoLab*: R. Petrović, *Conversations insulaires*, 2006).

(19) Na Lilina začuđena pitanja i podsticanja odgovarao je, da bi ih suzbio i, često, obezvredio, gorkom i gordom trezvenošću: da on zna kako ga ovde u zabačenosti očekuje zaludan, malovredan život, pa čak i poraz, propast i smrt, ali da ne vidi zašto bi se čovek morao uklanjati svojoj sudbini „Život je *i inače* [→ *ionako*] besmisao“, govorio je (*ParCoLab*: A. Tišma, *Knjiga o Blamu*, 1971).

Aux questions étonnées de Lili, à ses exhortations, il répondait, pour les refréner et souvent les réfuter, avec une fière lucidité pleine d’amertume qu’il savait être voué ici, dans ce coin retiré, à une vie vaine et médiocre, et même à l’échec, l’effondrement et la mort, mais qu’il ne voyait pas pourquoi on devrait déjouer le destin. « *De toute façon* [→ Quoi qu’il en soit], la vie n’a pas de sens », disait-il (*ParCoLab*: A. Tišma, *Le livre de Blam*, 1986).

(20) S jedne strane, o desnuju, stoji mi intendant Aćim, *inače* moj tetak, a s lijeve intendant Vačkonja, koga u čelo i u torbak zna svaka krajiška baba (*ParCoLab*: B. Čopić, *Bašta sljezove boje*, 1970).

J’avais, à ma droite, l’intendant Aćim, [Ø] un de mes oncles, et à ma gauche l’intendant Vačkonja, bien connu de toutes les vieilles femmes de Krajina (*ParCoLab*: B. Tchopitch, *Un jardin couleur de mauve*, 2005).

Напоследку, значење ‘алијас’, о коме реферише одговарајући чланак РСАНУ, потврђено је у једном примеру (20). Оно се јавља у оквиру апозитивне синтагме, илуструјући типичан случај изостављања еквивалента у француском тексту.

4. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Предочена контрастивна анализа потврдила је почетне хипотезе истраживања. Најпре, показано је да реч *иначе* представља пример јединице

нарочитих морфосинтаксичких, текстуалних/дискурсних, те стилских и регистарских особина. Услед свега тога, њена специфична природа могла би се описати и придевом *идиосинкратичан*. И заиста, у наизглед једноставној мрежи речи *иначе* коегзистирају веома разноврсне, каткад и потпуно супротстављене вредности: од оних које се реализују на нивоу просте, односно сложене реченице, до оних које залазе у домен супрасинтаксичког јединства текста/дискурса. По узору на сродна истраживања (в. одељак 2), служили смо се терминима *интрапредикацијска* и *екстрапредикацијска употреба* с циљем успостављања разграничења између, с једне стране, оних употребних вредности које се развијају на нивоу реченице и оних које то чине на нивоу суседних исказа, с друге стране. Дато истраживање јасно наводи на закључак да та два употребна лика предметне јединице не би требало мешати, нити поистовећивати, тим пре што, у зависности од конкретног (ван)језичког контекста, она добија сасвим различита категоријална, синтаксичка, дистрибуцијска, семантичка, али и функционално-прагматичка обележја. Пренесено на терен традуктологије, то значи да би приликом превођења на било који страни језик најпре требало утврдити коју семантичко-прагматичку вредност, али и коју функцију (синтаксичку или текстуалну/дискурсну), има полазна лексема у српском језику, па тек онда приступити потрази за еквивалентом који би на адекватан начин осликао њену идиосинкратичну природу. У конкретном случају превођења на француски језик, показано је да преводиоци на располагању имају широк распон решења, укључујући и могућност изостављања формалног еквивалента. Као посебно чести, издвојили су се еквиваленти *autrement* и *sinon*, за које је утврђено да поседују готово идентичне синтаксичке, дистрибуцијске, те семантичке и прагматичке карактеристике као *иначе*. С друге стране, степен прихватљивости других идентификованих решења варирао је од примера до примера, те је јединица попут прилошког израза *par ailleurs* била адекватна само у случају адитивно-дигресивне вредности речи *иначе*, док у другим случајевима није била прихватљива. Међутим, приликом доношења коначног суда о функционисању наведене српске јединице и њених француских еквивалената, потребно је имати на уму и то да је обухваћена језичка грађа у функционалностилском смислу једнообразна, пошто су примери готово искључиво ексцерпирани из књижевних дела. У том смислу, у наредном периоду било би сврсисходно проширити ову анализу укључивањем примера преузетих из корпуса разговорног језика, што би несумњиво допринело прецизнијем осликавању функционалног портрета речи *иначе*. Шире гледано, истраживање је додатно потврдило да анализе синсемантичних јединица изискују континуиране, унакрсне описе из угла

морфологије, синтаксе, текстуалне лингвистике и функционалне стилистике, и то на жанровски што разноврснијем корпусу (уп. Ковачевић 2025). У даљој перспективи, такав приступ несумњиво отвара простор како за потпунији лексикографски опис потоњих тако и за њихово темељније контрастирање с аналогним јединицама у другим језицима.

КОРПУСНИ ИЗВОРИ

- Andrić, I. (1997). *La chronique de Travnik* (traduit du serbo-croate par Pascale Delpech). Paris: Belfond.
- ParCoLab: Miletic, A., Stosic, D., & Marjanović, S. (2017). ParCoLab: A Parallel Corpus for Serbian, French and English. In Ekštein, K. & V. Matoušek (Eds.), *Text, Speech, and Dialogue. 20th International Conference, TSD 2017, Prague, Czech Republic, August 27–31, 2017, Proceedings* (pp. 156–164). Cham: Springer. Грађа преузета у периоду 1. 3 – 10. 4. 2025, са <http://parcolab.univ-tlse2.fr/sr/>
- SrpFranKor: Vitas, D., & Krstev, C. (2006). Literature and Aligned Texts. In Slavcheva, M., Angelova, G. & Simov, K. (Eds.), *Readings in Multilinguality* (pp. 148–155). Sofia: Institute for Parallel Processing, Bulgarian Academy of Sciences. Грађа преузета 16. 4. 2025, са <http://www.korpus.matf.bg.ac.rs/prezentacija/paralelni.html>
- SrpKor2013: Utvić, M. (2013). *Izgradnja referentnog korpusa savremenog srpskog jezika* (neobjavljena doktorska disertacija). Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu. Грађа преузета 15. 4. 2025. са <http://www.korpus.matf.bg.ac.rs/prezentacija/korpus.html>

ЛЕКСИКОГРАФСКИ ИЗВОРИ

- Dubois, J., Mitterand, H., & Dauzat, A. (2007). *Dictionnaire étymologique & historique de la langue française*. Paris: Larousse.
- Le Fur, D. (dir.) (2005). *Dictionnaire des synonymes, nuances et contraires*. Paris: Dictionnaires Le Robert.
- Skok, P. (1971–1974). *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I–IV. Zagreb: JAZU.
- РМС: Стевановић, М. (уред.) (1967–1976). *Речник српскохрватскога књижевног језика*, I–VI. Нови Сад: Матица српска.
- РСАНУ: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, I–. Београд: Институт за српски језик САНУ, 1959–.

РСЈ: Николић, М. (уред.) (2011). *Речник српскога језика* (друго издање). Нови Сад: Матица српска.

TLFi: *Trésor de la langue Française informatisé*. ATILF – CNRS & Université de Lorraine. Доступно на: <http://atilf.atilf.fr>

ЛИТЕРАТУРА

Abeillé, A., & Godard, D. (dirs.) (2021). *Grande Grammaire du Français*. Arles – Paris: Actes du Sud – Imprimerie nationale Éditions.

Алановић, М. (2018). Речнички чланак – извор података о функционалној употреби речи. *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 47(1), 61–71.

Bugarški, R. (2003). *Uvod u opštu lingvistiku* (друго издање). Београд: Ћигоја штампа, XX век.

Vanderbauwhede, G., & Lamiroy, B. (2020). On two French discourse markers and their Dutch equivalents: *d'ailleurs* and *par ailleurs*. *Journal of Pragmatics*, 156, 168–175.

Васиљевић, А. (2022). О прилозима *узгред* и *успут* у савременом српском језику. *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, 65(2), 35–52.

Vasiljević, A. (2024). L'analyse sémantico-pragmatique de l'adverbe français *autrement* et de ses équivalents serbes. *Philologia Mediana*, 16, 771–789.

Гортан-Премк, Д. (2004). *Полисемеја и организација лексичког система у српскоме језику* (друго, неизмењено издање). Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Grevisse, M., & Goosse, A. (2008). *Le Bon Usage* (14e édition). Paris: De Boeck. Duculot.

De Sosir, F. (2004). *Spisi iz opšte lingvistike*, prev. Тоџанас Миливојев, Д., Гудурић, С., & Граовач, Н. Sremski Karlovci – Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.

Ивић, М. (1978). О српскохрватским реченичним прилозима. *Јужнословенски филолог*, 34, 1–17.

Ковачевић, М. (2025). Везници као морфолошке, синтаксичке, стилистичке и текстуалне јединице. *Српски језик: студије српске и словенске*, 30, 5–41.

Kordić, S. (2002). *Riječi na granici puznačnosti*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Ломпар, В. (2015). Кад се употребљава *ионако*, а кад *и иначе* у савременом српском језику. У Станојчић, Ж. и др. (уред.), *Путевима српског језика, књижевности и културе: Скуп слависта: предавања 1* (стр. 193–195). Београд: Филолошки факултет, Међународни славистички центар.

- Милосављевић, Б. (2011). Још о феноменима говореног језика (дескриптивна форма оговарања). *Наш језик*, 42(1–2), 41–46.
- Moderer, S. (2015). Su un modo di tradurre l'avverbio serbo „inac̑e“ in italiano: il caso dell'equivalente „altrimenti“. *Italica Belgradensia*, 1, 61–79.
- Mongi, K. (2009). *Autrement* : un connecteur autrement polyfonctionnel. *Langue française*, 161(1), 147–163.
- Mrazović, P. (2009). *Gramatika srpskog jezika za strance* (друго, прерађено и допуњено издање, у сарадњи са Зором Вукادينовић). Нови Сад – Сремски Карловци: Издавачка књијарница Зорана Стојановића.
- Orešković Dvorski, L. (2021). *Tekstna vezna sredstva u hrvatskom i francuskom znanstvenom diskursu*. Zagreb: Filozofski fakultet u Zagrebu – FF-press.
- Пипер, П. (1988). *Заменички прилози у српскохрватском, руском и пољском језику (семантичка студија)*. Београд: Институт за српскохрватски језик.
- Piper, P. (2001). *Jezik i prostor* (друго издање). Beograd: Biblioteka XX vek – Ćigoja štampa.
- Пипер, П. (2005). Модалност. У Ивић, М. (уред.), *Синтакса савременог српског језика: проста реченица* (стр. 636–649). Београд – Нови Сад: Институт за српски језик САНУ – Београдска књига – Матица српска.
- Пипер, П., & Клајн, И. (2017). *Нормативна граматика српског језика* (друго, измењено и допуњено издање). Нови Сад: Матица српска.
- Половина, В. (2018). Појам „функције“ у лингвистици текста/дискурса у јужнословенској лингвистици. У Драгићевић Р., & Брборић, В. (уред.), *Српска славистика : колективна монографија. Радови српске делегације на XVI међународном конгресу слависта*. Том 1, Језик (стр. 259–267). Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду – Међународни славистички центар.
- Ристић, С. (1993). Партикуле и њихови функционални еквиваленти (лексичко-семантичке и функционалне карактеристике), *Јужнословенски филолог*, 49, 75–93.
- Ристић, С. (2004). Партикуле као јединице семантичке кохезије, *Српски језик: студије српске и словенске*, 9(1–2), 505–514.
- Stepanov, S. (2024). *Ogledi iz jezika u primeni: od tekstualne do kritičke analize*. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Traugott, E. C. (1995). The role of the development of discourse markers in a theory of grammaticalization. Paper presented at the *International Conference of Historical Linguistics XII*, Manchester, 1995 (version of 11/97). Преузето 3. 5.

- 2025, ca https://www.researchgate.net/publication/228691469_The_role_of_discourse_markers_in_a_theory_of_grammaticalization
- Fagard, B., & Blumenthal, P. (2020). Ways to change the subject in French and German. *Journal of Pragmatics*, 156, 206–222.
- Flament-Boistrancourt, D. (2011). *Sinon vs. Autrement* : si proches, si loin..... *Langages*, 184, 129–146.
- Corteel, C. (2019). De l’adverbe de manière au marqueur discursif : le cas de *autrement*. *Studii de lingvistică*, 9(2), 59–75.
- Чудомировић, Ј. (2017). О конекторима којима се сигнализира промена предмета дискурса. *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 46(3), 175–194.
- Чутура, И. (2020). *Међуоднос прилога и прилошких израза у савременом српском језику*. Јагодина: Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу. Преузето 15. 4. 2025, ca <https://pefja.kg.ac.rs/wp-content/uploads/2020/05/Medjuodnos-priloga-i-priloskih-izraza-20.pdf>

Anđela D. Vasiljević

ON THE POLYFUNCTIONAL NATURE OF SERBIAN *ИНАЧЕ* AND ITS FRENCH EQUIVALENTS

Summary

The present paper explores the semantic-pragmatic and distribution features of the Serbian word *inače* 'otherwise' and its French equivalents. First, we provide an insight into its lexicographic treatment in Serbian general descriptive dictionaries, while also paying attention to some of the main issues related to the determination of its morphological and functional categories. Furthermore, we offer a brief review of the previous studies conducted on this question within the Serbian grammatical and pragmatic literature. The central part of the paper is devoted to the contrastive analysis of different occurrences of *inače* in comparison with its French translation possibilities. The equivalents are compared on morphosyntactic, semantic, pragmatic and stylistic levels. The aim of the research is to point out the existence of a wide range of values of the given word, an idiosyncratic lexeme which can function not only as an intra-predicative unit that modifies the verb, but also as an extra-predicative, topic-shift discourse marker. The analysis of the aligned examples suggests that the choice of French equivalents is highly conditioned by syntactic and pragmatic functions performed by *inače* in the source text, as well as by stylistic and register aspects of the latter.

Keywords: *inače* ‘otherwise’, adverb, particle, conjunction, discourse marker, equivalents